مدیریت شهری
شماره ۴۱ زمستان ۹۴
No.41 Winter 2015
۱۸۷-۲۰۴
زمان دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۴/۱۷ زمان پذیرش نهایی: ۱۳۹۴/۸/۲۲

تبیین مولفه های زیبایی شناختی منظر شبانه شهر

گودرز سهرابیان- دانشجوی دکتری شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، تهران، ایران.
فرح حبیب*- استاد دانشکده هنر و معماری دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، تهران، ایران.

چکیده
افزایش سریع جمعیت در چند دهه اخیر و به دنبال آن روند شتابان ساخت و سازهای بدون توجه به معیارهای زیباشناسانه مقیاس شهری، منظر شهرها را با چالش جدی مواجه کرده است. از طرفی دیگر در زمان تاریکی شب، در لایه منظر شبانه، این مناظر ناخوشایند که در نور روز قابل رویت بودند از نظرها پنهان گشته و منظرشبانه شهر با تاکید بر معیارهای زیبایی شناسی به کمک نور، چهره متفاوتی را از روز خود به عینیت می رساند. بدین منظور در این مقاله ابتدا منظر شبانه شهر تشریح و به دلیل گستردگی تعاریف پیرامون مباحث زیباشناسی، این مفهوم به عنوان یکی از مولفه های کیفی منظر شبانه تعریف گردیده است. در ادامه رنگ نور به عنوان یکی از موضوعات موثر در پیام های زیباشناسی منظرشبانه معرفی می گردد. نقش هریک از عناصر منظر در منظر شبانه زیباشناسانه ذکر گردیده و در این راستا در ابتدای بحث، نقش عناصر مصنوع لایه منظر تعریف شده و بدنه های شهری و سایر عناصر مصنوع مستقر در فضا، به عنوان مهمترین موضوعات، اجمالا بیان گردیده است. عناصر طبیعی منظر شبانه به عنوان عامل هویت طبیعی شهر معرفی و نقش و جایگاه آن در منظر شبانه زیباشناسانه تعریف شده و در نهایت، انسان و فعالیت هایش به عنوان حس پاسخ از لذت به یک قرارگاه رفتاری و دیدن فعالیت های انسانها در لایه منظرشبانه تشریح گردیده است. در انتهای مقاله در بخش نتیجه گیری اهداف اصلی منظر شبانه زیبایی شناسانه شهر به همراه نقش هریک از عناصر منظر در جدولی گردآوری و جمع بندی شده است.
واژگان کلیدی: منظر شبانه شهر، زیبایی شناسی، نورپردازی، رنگ.

Aesthetics Component of Urban Night Scape

Abstract
In recent decades especially in developing countries, rapid population growth especially followed by rapid constructions, exclusive of urban scale aesthetics criterions in meeting the needs of the excessive population, has made the urban scape facing serious challenges and has turned urban scape, a controversial subject in urban design studies. In day light, people moving across the public realm of the city are able to observe all the corners and details. On the other hand by starting darkness during every night, at which the majority of people tend to spend some quality time for leisure across urban spaces, urban night scape has made the unpleasant views, which were visible during daylight, disappear by emphasizing the aesthetics standards and bring a different face to people sights than it used to be during day time. At this time, criterions of the aesthetics component as one of night scape components, could fulfill the sense of pleasance for people having nocturnal strolls. Therefore in this paper, urban night scape is defined through the 'Light' at the heart of darkness in the night as the first layer of human touch with the urban form. Components such as built and natural components and human and their activities as the premium factors for sense of place have been introduced as the main urban scape constituents. Following what we mentioned above, due to great variety in defining Aesthetics topics, it is being considered as one of the qualitative component of the night scape and its role in human perception process is explained. We also discuss the expectations from night scape regarding aesthetics components and its relation with lighting. In the following, light color is defined as one of the qualitative issues affecting the aesthetics messages of night scape and it is introduced as a robust quantity in the urban night scape layer. Then each of urban scape elements is described according to aesthetics night scape. In this context, at the beginning of the debate, built elements of urban scape layer are expressed and we briefly discussed the role of urban facades during night scape as the most important built issue in urban space structures and spatial sequences and it is followed by other built components based in our space. Lighting accents on architectural achievements are described in this topic, and also the concept of Gestalt Reversal and changes occurred in urban facades which are derived from changes in modern architecture contemplation, during the night scape are defined. Night scape natural factors are described as the natural identical and shaping factors of urbanscape as well as role of water, green masses, topographies, hills and valleys are expressed in aesthetics night scape. Eventually man and his activities as a sense of response to pleasure from behavior settings, observing activities and social interactions during night scape layer are described. In the end we concluded the main objectives of the aesthetics night scape of the city and also the role of each of the components of urban scape was collected in a table.
Keywords: Night Scape, Aesthetics, Lighting, Color

* نویسنده مسئول مکاتبات، شماره تماس: ۰۹۱۲۲۱۵۹۱۴۲، رایانامه: f.habib@srbiau.ac.ir
این مقاله برگرفته از رساله دکتری تحت عنوان «مولفه های منظر شبانه شهر» به راهنمایی دکتر فرح حبیب و نگارش گودرز سهرابیان بوده که در آن مطالعه زیبایی شناسی به عنوان یکی از مولفه های منظر شبانه شهر معرفی گردیده است.

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

مقدمه

شـهر مـکان پیدایی شـکل برونی یـا چهره شناسـاننده رویدادهـا و نهضتها و شـکوفایی های اجتماعی و هنری و تحولاتـی اسـت کـه در پی به میان آمدن شـیوه های جدیـد تولیـد رخ نمـوده اند و می نمایند. شـکل شـهر بازگـو کننـده زندگانـی یکایـک شـهروندان آن اسـت، کسـانی کـه هـر یـک زندگـی فـردی و شـخصی خـود را پـی می گیرنـد و به تناسـب تـوان و نـوع پیوندهایی کـه بـا محیـط شـهری برقرار مـی کننـد، شـکلی دگر بـه فضـای زندگی انسـان میدهـد (نوینـی، ۱۳۷۳، ص ۶۳). شـهر عبـارت اسـت از کالبـدی بـرای فعالیتهـای اجتماعـی سـازمان یافته، ایـن تعریـف سـاده عناصـر اصلـی شـهر، یعنـی کالبـد، فعالیتهـای اجتماعـی و بالاخـره سـازمان یافتگی و روابـط ایـن عوامـل را بـا یکدیگـر بیان می کنـد (فرید، ۱۳۶۸، ص ۴). تماشـای شـهر، هـر چقدر که مناظـر آن معمولی باشـد می تواند دلپذیـر باشـد. عوامـل متحرک هر شـهر، خاصـه مردم و فعالیـت هـای آنـان، همـان قـدر در ایجـاد تصویـر شـهر در ذهـن موثرانـد کـه عوامـل ثابت جسـم شـهر، و آدمیـان نـه تنهـا ناظـر مناظـر شـهر انـد بلکـه خـود نیـز جزئـی از آن هسـتند. درحـال حاضـر شـهری کـه محیطـش زیبـا و دلنواز باشـد، نادر اسـت و یـا حتی به گمـان برخـی اصلا وجـود ندارد. شـهری زیبا آن اسـت کـه تمـام مظاهر آن نیکو باشـد. تنها پاره ای از شـهرها اجزائـی خـوش دارنـد واکثـر مردم زشـتی شـهری که در آن سـاکن هسـتند برایشان آشکار اسـت و از تراکم، دود ، آشـفتگی و یکنواختـی بسـیار آن شـکایت دارنـد (مزینـی، ۱۳۸۷، ص ۱۰). در راسـتای رسـیدن بـه شـهری بـا مناظـر و سـیمای سـامان در شـهرها نیاز به الگویـی مناسـب بـرای زیباسـازی وجـود دارد. الگویـی کـه در صـورت اعمـال آن بتـوان بـه آشـفتگی های کالبـدی و بصـری شـهرها خاتمه داد. فضاهای شـهری بـا فعالیت هـای درونـی آن تعریـف می شـود و همیـن فعالیت هـا و روابـط مابیـن انسـان ها، تصاویـر ذهنـی و از سـوی دیگـر خاطـره شـهری را سـبب می شـود؛ بدیـن معنـی کـه هرچـه قدر یـک مـکان دارای بسـتر مناسـب بیشـتری بـرای فعالیت هـای مختلف باشـد به میـزان حافظـه جمعـی آن جامعه افـزوده می شـود. بر اسـاس فعالیت هایـی کـه در یک مکان انجام می شـود، خاطره هایـی در ذهن اسـتفاده کننـدگان آن فضا نقش می بنـدد و جزئـی از تصویـر ذهنـی آنهـا از مـکان می شـود. لـذا جهـت بهبـود حیـات شـبانه اجتماعـی نیـاز بـه وجـود فضاهـای عمومـی غنـی در شـب حس می شـود. ارتقـاء تصاویـر ذهنـی خوانـا و مطلـوب از فضاهای شـهری در شب میتواند به سرزندگی و کیفیت آن فضاهـا در شـب و در نهایـت بالابردن حیات شـبانه اجتماعـی شـهر بیانجامـد. پرداختـن به تصاویـر ذهنی سـاکنان از آن جهـت اهمیـت بیشـتری می یابـد که به دنبـال آن، کیفیاتـی نظیـر «معنی، هویـت و خوانایی» مطـرح می شـود. اکثـر مدیـران و کارشناسـان مـا در عمـل بین ذهنیـت و عینیـت تفاوتـی نمی گذارند و به آنچـه در ذهـن شـهروند می گـذرد اهمیـت نمی دهند. ایشـان در تئـوری و عمـل، بـه تصاویـری کـه شـهروند ایرانـی بـر اسـاس تجربیـات فـردی و جمعـی خـود در طـول تاریـخ، در ذهـن خـود از مکان هـای زندگـی اش پرورانـده اسـت، بی توجه انـد. تصویر ذهنی شـهروندان از شـهر در شـب متفـاوت میباشـد، بنابراین میتـوان با در نظـر گرفتـن معیارهای شـکل گیـری تصویر ذهنی در شـب و بـا تاکیـد بـر عناصر عمـده تاثیر گـذار بر آن در طراحـی فضـای شـهری موجب ارتقـاء تصویر ذهنی شـهر در شـب و خوانایی و پویایی هرچه بیشـتر فضای شـهری در شـب شد.

از سـویی دیگر، شـهر بـه عنوان بسـتر زندگی انسـانها، حاصـل مداخـلات آنهـا در محیـط طبیعـی جهـت تامیـن نیازهایشـان در مقاطـع مختلـف تاریخـی بـوده و از نحـوه ترکیـب محیـط انسـان سـاخت بـا محیـط طبیعـی بر اسـاس فعالیت های انسـانها شـکل شـهرها حاصـل می گـردد. افزایـش مداخلات انسـان در محیط طبیعـی بالاخـص در کشـورهای در حـال توسـعه بـه دلیـل بـالا رفتـن جمعیت و رشـد سـریع شهرنشـینی و تسـلط محیط انسـان سـاخت حاصل از روابط انسـان معاصـر، چهـره شـهرها را دگرگـون کـرده و در معرض

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

تهدید قرارداده و یکی از موضوعات اصلی طراحی شهری را مطالعه پیرامون منظر شهر مبدل کرده است. منظر شهر به عنوان اولین لایه سطح تماس انسان با شکل شهر، تصویری از خود را در معرض نمایش گذاشته و در نور طبیعی شرایطی را به وجود می آورد که تمامی جلوه ها و زوایایش قابل رویت بوده و انسان با حرکت در فضا، محیط را با تمامی ویژگی های بصری اش درک می کند. مناظری که گاه دارای ارزش زیباشناسانه و بالطبع دلچسب بوده و گاه آزاردهنده می باشند. با فرا رسیدن شب و زمان تاریکی قدرت بینایی کاهش یافته و مناظری که در روشنایی روز تمام رخ جلوه نمایی می کردند از نظرها پنهان می گردند. این در حالی است که با فرارسیدن این لحظه از شبانه روز، زمان اوقات فراغت عموم افراد جامعه نیز فرارسیده و حضور انسانها در فضاهای شهری افزایش یافته و پرسه زدن های شبانگاهه آغاز می گردد. در زمان تاریکی، محیط های شهری منظر شبانه خود را با استفاده از نور در معرض نمایش گذاشته و اجزاء خود را نمایان می سازند. در این زمان منظر شبانه شهر به عنوان یک فرصت می تواند شرایطی را به وجود آورد که زشتی های روز قابل رویت نبوده و زیبایی ها جلوه گر شوند و مناظری که در زمان روشنایی روز کاملاً قابل رویت و شاید آزاردهنده بودند، در تاریکی شب از دید افراد پنهان گشته و چهره متفاوتی از خود را جلوه گر می سازند و از طرفی دیگر مناظری که در زمان روشنایی روز دارای ارزش های زیباشناسی و مطلوب بوده اند، در زمان تاریکی و در لایه منظر شبانه شهر از طریق نورپردازی مناسب، زیباتر از روز خود جلوه نمایی می کنند.

چنانچه فرصت به وجود آمده برای منظر شبانه شهرها کنترل نشده و استفاده مطلوب نگردد منظر شبانه شهر می تواند به شکل ناخوشایندی جلوه گر گشته و تهدید بصری جدی‌تری نسبت به زمان روز خود نیز باشد. اتفاقی که در حال حاضر گریبانگیر بسیاری از شهرهای بزرگ کشورمان بوده و منظر شبانه شهر به صحنه نمایش قدرتمندان و ثروتمندان تبدیل گردیده است. پیشرفت تکنولوژی و ساخت انواع لوازم روشنایی شرایطی را به وجود آورده که منظر شبانه شهرها صحنه نمایش قدرت ثروتمندان شده و استفاده ابزاری از نور اغلب بدون توجه به موضوعات کیفی تنها جهت به رخ کشیدن اموال و دارایی های افرادی باشد. منظر شبانه شهر می تواند شرایطی را به وجود آورد که نیاز زیباشناسی افراد تامین شده و در زمان تاریکی شب تجربه متفاوتی از خود را عینیت بخشاید. در این مطالعه زیباشناسی به عنوان یکی از مولفه های منظر شبانه شهر معرفی و نقش آن در منظر شبانه شهر تشریح می گردد.

روش تحقیق

در این مطالعه روش توصیفی- تحلیلی جهت تدوین مقاله استفاده گردیده است. بدین منظور جهت شفاف سازی متون و رسیدن به هدف اصلی مطالعه، معیارهای مولفه زیبایی شناسی منظر شبانه شهر، منابع در ارتباط با منظر شهر و جایگاه آن در فرآیند طراحی شهری و همچنین مولفه زیبایی شناسی به عنوان یکی از مهمترین نیاز های انسان مطالعه و بررسی شده است. بدنبال آن جهت نیل به تالیف معیارهای مولفه زیبایی شناسی منظر شبانه شهر، متون تخصصی پیرامون منظر شبانه شهر و نورپردازی فضاهای شهری مطالعه و همچنین نمونه های موفق جهانی در ارتباط با این موضوع، دستاوردها و اصول اصلی آنها مورد بررسی قرار گرفته است. در نهایت هدف اصلی این مطالعه تدوین معیار های مولفه کیفی منظر شبانه شهر بوده و در بخش نتیجه گیری در قالب جدولی بیان گردیده است.

ادبیات تحقیق

«رویکرد پازتیو» به دانش طراحی شهری به منزله نگاه متفاوت به تشخیص ارزشهای محیطی است که نیازمند فرآیند متفاوتی از اقداماتی در جهت تولید راه‌حل‌های کیفی به مسئله و نگرشی متفاوت به خصاص مکان در جهت تشخیص جوهره و ماهیت ویژه آن است. بر این اساس رویکرد پازتیو دارای

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

نگرشی در بعد «ماهیت» و در بعد «رویه» می‌باشد:

۱-**«رویکرد رویه‌ای»:** مفهوم بعد رویه به رویکرد پازتیو تعیین قدم‌ها و مراحلی از اقدامات در روند و فرآیند تصمیم‌سازی و اولویت‌بخشی به آنها در جهت دستیابی به محصول طراحی است. این روند حاوی سلسله مراتبی از اقدامات در خصوص تشخیص مسئله، تحلیل مسئله و ارائه تسلسلی از تصمیمات و راه‌حل‌ها می‌باشد. لیکن مهمترین بخش از فرآیند در بعد رویه تشخیص مقیاس و سطح تفصیل محصول موردانتظار است. به عبارت دیگر حیطه کار و نحوه ارجاء آن به تصمیمات سطوح فرادست و فرودست مهمترین بخشی از تصمیمات بعد رویه را تشکیل می‌دهد. بدیهی است که هر سطح از محصول مورد انتظار تعیین‌کننده عرصه و حیطه عمل ، میزان تفصیل برداشت اطلاعات، ماهیت و میزان تفصیل محصولات را در تصمیم‌سازی رقم می‌زند.

۲-**«رویکرد ماهوی»:** دانش طراحی شهری در فرآیند بلوغ خود تحولات بنیانی را در ابعاد مفهومی شاهد بوده است. بخشی از این تحولات تعمیم تأکیدهای سنتی این دانش از ابعاد صرف کالبدی به زمینه‌های معنی و عملکرد است. در این راستا ماتیوکرمونا (۱۹۹۸) موضوعات و مؤلفه‌های کیفی قابل توجه در ابعاد ماهوی را در ۸ موضوع طبقه‌بندی می‌نماید لیکن برخی از آنها مانند موضوعات بصری و زمینه‌ای عملاً در یکدیگر قابل ادغام می‌باشند و نهایتاً مؤلفه‌های چهارگانه «نظم فضایی، نظم بصری، نظم کالبدی و عرصه عمومی» مؤلفه‌های پایه چهارگانه را در بعد ماهوی تشکیل می‌دهند. بدیهی است کلیه مؤلفه‌های پایه چهارگانه کیفیت محیط حاوی مفاهیم ادراکی از منظر بهره‌برداران فضا می‌باشند که همزمان جنبه‌های مضاعف ممیزی مکان را تشکیل می‌دهد.

زیبایی

مطابق تعریف فرهنگ فارسی عمید، زیبا به معنی: زیبنده، نیکو، خوب، خوبرو، خلاف زشت. و زیبایی: زیبا بودن، و خوبی. می باشد. افلاطون زیبایی را برداشت انسان از زیبایی در کیفیت اعمال انسانی یا وجه کاربردی زندگی می داند: «هرکاری که به وجه زیبایی انجام داده شود زیباست و اگر به طرز زشتی انجام شود زشت است.» او زیبایی را این گونه تعریف می کند: «زیبایی همیشه هست نه از بین می رود، نه بزرگتر و کوچکتر می شود.» طبیعت آن چنین نیست که از یک لحاظ زیبا باشد و از لحاظ دیگر زشت، یا اکنون زیبا باشد و وقت دیگر زیبا نباشد یا در مقایسه با یک چیز زیبا باشد و در مقایسه با دیگری زشت باشد یا در یک مکان زیبا باشد و در مکانی دیگر زشت یا به نظر یک عده زیبا وبه نظر عده دیگر زشت. زیبایی چیزی است که باخود و برای خود، ابدی و مطلق وجود دارد. هر امر زیبا به نحوی از زیبایی بهره ای دارد. افلاطون در همین قیاس عشق را تعریف می کند: به هر خواستی عشق نمی گوییم، عشق خواستی غیرمعمول است به همین علت نیز ما یک عده معدود را که از راه ویژه ای در جستجوی خوب هستند، عشق می نامیم (دریایی،۱۳۸۶، ص ۱۲). به راستی همهٔ کسانی که دریک شهر تلاش می کنند تا زیبایی چشم نوازی را برای شهروندان بیافرینند، چه معمار چه شهرساز و چه هنرمند عاشق است میل به خوبی دارد و این عشق و خوبی او را به وادی نامحدود هنر آفرینی زیبایی ها رهنمون می سازد. اگر زیبایی را صرفاً کیفیتی ساده‌انگاریم تنها به راه درک آن از طریق شهود اکتفا کردیم در حالیکه ما در قبال موضوعات زیبا شناسانه و مقایسه آنها به احتجاج و دلایلی برای استدلال و توجیه منطقی نیازمندیم. یعنی ما ملاکهایی را در نظر بگیریم تا توسط آنها بتوانیم نازیبایی را در میان عوامل زیبا تشخیص دهیم.در درک زیباشناسانه هنر هم عوامل عاطفی و هم عوامل عقلی در آن دخالت دارند.یعنی موضوعی مرکب است. کانت در کتاب نقد داوری درباره داوری زیبا شناختی بین داوری ذوقی و داوری موضوعات مطبوع تفاوت می گذارد. داوری ذوقی را فارغ از تعلقات منفعت طلبانه و داوری مطبوع به بهره مندی

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

حـواس ظاهری مـا مربوط مـی داند. وی حتـی زیبایی را به دو قسـم آزاد و وابسـته تقسـیم می کند. همچنین بـه نقـش قـوه تخیـل و فاهمـه در درک زیبائـی تأکید مـی ورزد (دریایـی، ۱۳۸۶، ص ۲۵). در همیـن حـال شـوپنهاور تجربه شناختی اشـیاء را درحالت آزاد و فارغ از خواسـتها و محدودیـت هـای فـردی مـورد تأمل قرار مـی دهـد. ولـی نکتـه قابـل تأمـل و اساسـی آن اسـت کـه برای دریافـت معیارهای زیبا شـناختی باید در بارۀ جامعـه و زمانـه ای که اثـر هنری یا شـهردر آن آفریده شـده اسـت آگاهـی کسـب کنیم. بـه عبارت دیگـر اگر شـهر را همچـون اثر هنـری زنده ای بدانیـم که گروهی از اجتماعـات در آن زاده شـده، بلـوغ یافتـه، زندگـی کردنـد و رفتنـد و بـر ایـن اثـر، اثـری گذارده انـد، پس شـناخت آن جوامـع و دوره هـای مختلفـی کـه ایـن شـهر را متحـول کـرده اسـت و یـا حتـی اثـر منفـی و مخـرب بـر آن داشـته انـد مـی توانـد در قضـاوت زیبـا شناسـانۀ ما مؤثر افتـد. کانت در تعریـف زیبا می گوید: زیبـا چیـزی اسـت کـه رهـا ازغـرض و بهـره موجـب لـذت گـردد بـه عبـارت دیگـر زیبا آن اسـت کـه لذت را بیافرینـد. «کانـت معتقـد اسـت کـه با دیـدن پدیده ای زیبـا لذتـی در مـا بوجـود مـی آیـد. وی در بیانـات خـود از دوحـس زیبائـی و والائـی یاد می کنـد. زیبایی بـه ادراک حسـی ارتبـاط می یابـد ولـی درک والایی با مفاهیـم عقلـی در ارتباط اسـت. خود والایـی به والایی ریاضـی و والایـی پویـا تقسـیم مـی شـود. در همیـن ارتبـاط زیبایـی هنـری و زیبایـی طبیعـی را جداگانـه بررسـی مـی کند، زیبایـی هنری را موضوعـی و زیبایی طبیعـی را عینـی می دانـد» (دریایـی، ۱۳۸۶، ص ۲۵). ما در بررسـی زیبایی منظر شـهری می توانیـم از این دو تقسـیم بندی بهره جسـته و در شـهر با توجه به اقلیم و موقعیـت جغرافیایـی کـه دارد، دسـت بـه اقدامـات زیبـا سـازی بزنیـم. همچنیـن بـا توجـه بـه ویژگیهای فرهنگـی و تاریخی و پیشـینۀ آن شـهر و با اسـتفاده از زیبایـی طبیعـی، زیبایی هـای هنری موضوعـی را خلق کنیـم کـه در ایجـاد لـذت در شـهروندان نقـش مهم و حساسـی را ایفـا می کنـد.

زیبایی شناسی شهری

رفتـار زیباشـناختی عبارتسـت از قابلیت آنکه از اشـیاء چیـزی درک کنیـم بیـش از آنچـه کـه اشـیاء هسـتند (پاکزاد، ۱۳۸۸، ص ۹۳). لغت زیباشـناختی (استتیک) در اصـل یونانـی اسـت و بـه معنـی ادراک اسـت. علـم زیباشـناختی بـه معنـای وسـیع کلمـه بـه بررسـی و روشـهای احسـاس محیـط و موقعیـت فـرد در داخـل آن می پـردازد. شـناختن زیبایـی، شناسـائی انـواع زیبایی هـا، علمـی کـه دربـاره زیبایـی و احساسـاتی کـه از مشـاهده زیبایـی در انسـان پیدا می شـود بحث می کنـد و علـم الجمـال می باشـد (دریایـی، ۱۳۸۶)؛ یعنـی مـا ملاکهایـی را در نظـر بگیریـم تا توسـط آنها بتوانیـم نازیبایـی را در میـان عوامـل زیبـا تشـخیص دهیـم (دریایـی، ۱۳۸۸، ص ۲۵). ایـن ملاکها در شـهر بـا توجه بـه مولفه ای مختلفی بررسـی می شـود؛ یعنی مـا قواعـدی دررابطـه بـا ابعـاد، فـرم، رنـگ، طراحـی و مکان یابـی عناصـر شـهری وضـع نموده و زیبایی شـهر را بـر ایـن اسـاس بسـنجیم. بیشـترین شـهرهایی کـه هم اکنـون زیباتریـن فـرض میشـوند نتیجـه متراکـم ممنوعیت هـا و راهنمائیهـا در مـورد سـاخت، اندازه ها، کاربردهـا و ویژگی هـا هسـتند ایـن منجر می شـود به امتیـازات اساسـی، درعیـن حـال سـبک ها، ایمنـی و اغلـب مـوارد روشـهای عملـی را بهبـود می بخشـد.

زیباسازی شهری

مطابـق مصوبه کمیته زیباسـازی کلانشـهرهای کشـور در سـال ۱۳۸۰، زیباسـازی به کلیه اقدامات آگاهانه ای گفتـه می شـود کـه توسـط شـهرداری ها بـرای ارتقـاء کیفیـت محیط شـهری صورت پذیرفته و شـهر را برای زندگـی سـاکنانش مناسـب تر مـی سـازد (سـعیدی، ۱۳۸۶). زیباسـازی عبارتسـت از فرایند بهبود، بهسازی و یا پیشـرفت بصـری (دیداری) که برای یک شـخص، مـکان و یـا چیـزی انجام می شـود. زیباسـازی با توجه بـه شـهرک، شـهر، و یا منطقه شـهری شـامل: کاشـت درخـت، بوته زار و سـایر گیاهان سـبز و همچنین اغلب شـامل افـزودن چراغ هـا و کـف سـازی بـا آجر و سـایر مـواد و مصالـح طبیعـی، بعضی اوقـات اسـتفاده از قلوه

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

سنگ برای پیاده روها و تامین امکانات و تجهیزاتی برای ماشین های سواره می باشد. پروژه های زیباسازی توسط شورای شهر تصمیم گیری برای نوسازی، مناطق پائین شهر، به منظور افزایش توریست و بهبود سایر امور تجاری و بازرگانی می شود.

هدف زیباسازی فراهم آوردن محیطی است که تمامی شهروندان در آن احساس لذت کنند. نگاه زیباسازی به شهر ارتقاء کیفیت محیط شهری است و برای رسیدن به این اهداف از ۴ روش بصورت کلی استفاده می نماید:

۱-رفع نازیبایی ها؛

۲-وضع قوانین، ضوابط و مقررات شهری برای ایجاد و حفظ زیبایی ها؛

۳-احداث و بهبود فضاهای شهری مناسب و متنوع؛

۴-به کارگیری مبلمان شهری مناسب و استاندارد (سعیدی، ۱۳۸۶).

چهره شهر با رفع نازیبائیها اصلاح و با رعایت قوانین و مقررات شکل واقعی خود را پس از گذشت مدتی باز می یابد. همچنین نیازهای فیزیکی و روانی شهروندان و اعضاء این خانواده بزرگ با ایجاد و گسترش فضاهای شهری و بکارگیری مبلمان مناسب بر طرف می گردد؛ بنا بر نص صریح قانون، شهرداری ها موظف به رفع نازیبائی از چهره شهر هستند. رفع نازیبائی اولین و کم هزینه-ترین اقدام در رسیدن به شاخصه های زیباسازی شهری است.

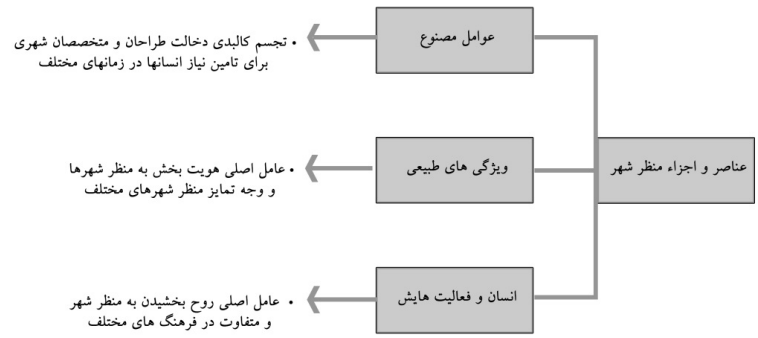
منظر شهری

منظر شهری هنر یکپارچگی بخشیدن بصری و ساختاری به مجموعه ساختمانها، خیابان ها و مکان هایی است که محیط شهری را می سازند. مفاهیم منظر شهری اولین بار به وسیله گوردون کالن در مجله آرشیتکتورال ری ویو عنوان شد. دورنمای شهر (منظر شهر) را هر روز می بینیم و لذت بصری ما از شهر درگروی وجود یک منظر شهری خوب می باشد. از یک منظر خوب شهری وقتی آگاه می شویم که آنرا به چشم ببینیم- شکل، مقیاس و زیبائی ساختمانهائی که شریک در ایجاد این منظر هستند ، مورد تمجید قرار می دهیم- از تغییرات غیرمنظره در آن پرهیز می کنیم و در مقابل از دست دادن ساختمانهای آشنا و ارزشمند در شهر مقاومت می کنیم و خطر ناشی از ترافیک که ما را از خیابان ها و کوچه ها به انزوا می کشاند، جائی که زمانی در آن در امنیت کامل قدم می زدیم، درک میکنیم و به دلیل این درک و حساسیت در حفظ فضای شهری در فکر اعتلای منظر شهری از وضعیت موجود به یک وضعیت برتر هستیم. گر چه منظر شهری هیچوقت کامل نبوده و نخواهد بود، ولی پهلوی هم گذاری اجزاء سازنده آن، ساختمانها، خیابان ها و فضاهایی که در فرم وشکل فضائی آن موثر هستند، به مثابه جمله ای است که دارای ساخت علمی بوده، و معنی کامل وقتی از آن استنتاج می شود که قواعد و ارتباط لازم بین کلمات مراعات شده باشد (طبیبیان، ۱۳۷۷، مقدمه). در واقع منظر شهری، مجموعه ای از هماهنگی و تناسبات فیزیکی اشیاء و ساختمانها در یک شهر و تاثیر بصری آن بر روی حواس انسان را بررسی می کند. در ترکیب یک منظر شهری عوامل مختلفی دخالت دارند، از جمله آنها می توان به راههای پیاده رو، کف، موانع (آب، درختان، تغییر سطح، نرده کشی)، درختان، خطاطی روی دیوارها، تبلیغات، نرده کشی ها، حصارها، پله ها، جاده، روشنایی خیابان ها، دیوار، بازدارنده ها، نشانه ها، آب، تغییر سطح، اشاره کرد. چینش اشکال و عناصر شهر، ساختمانها و عوامل موثر در منظر شهری فضاها و احساسهای مختلفی را در بیننده بوجود می آورد. فضاهایی مثل: فضاهای نیم محصور، بسته، فضای برون، فضاهای بسته تودرتو، فضاهای غیرواقعی (واهی)، فضای تعریف شده، فضاهای محصور و احساس هایی نظیر: بی پایانی، اسرارآمیز بودن، انتظار، اینجا و آنجا بودن، مالکیت، خاطره برانگیز بودن، صمیمیت.

منظر شبانه شهر

در زمان حضور انسان در عرصه های عمومی، شکل

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

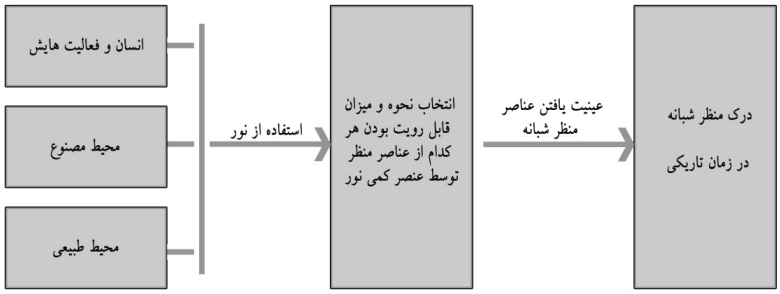

نمودار ۱. نقش اجزای منظر شهر؛ ماخذ: نگارندگان.

شـهر واقعیتـی مسـتقل از ناظـر بـا تمـام ویژگی هـا و اجـزاء ملمـوس خـود در ارتبـاط بـا وی قرار مـی گیرد. اجـزا و ویژگـی هایـی کـه از طریـق حـواس پنجگانـه انسـان قابـل درک بـوده و بـر اسـاس نظریـه اطلاعات، محیـط، واقعیتی مسـتقل از ناظـر، فرسـتنده اطلاعات می باشـد. انسـان بـه عنـوان مخاطب فضای شـهری از طریـق حـواس پنجگانـه خود بخشـی از ایـن اطلاعات را دریافـت کـرده و اطلاعـات ارسـال شـده از شـکل شـهر شـامل عناصـر طبیعـی، عناصـر مصنوع و انسـان و فعالیـت هایـش مـی باشـند (حبیـب، ۱۳۹۱، ص ۱۱۹). عناصـر مصنـوع شـکل شـهر شـامل اقدامـات کالبـدی می باشـند که انسـان هـا در دوره هـای زمانی مختلـف بـرای تامیـن نیاز هـای خود در بسـتر طبیعی انجـام داده انـد و عناصـر طبیعـی شـکل شـهر عامـل هویـت بخـش بـه منظـر شـهرها بـوده و وجـه تمایـز منظـر شـهرها نسـبت بـه یکدیگـر می باشـند. انسـان و فعالیت هایـش وجـه اصلـی روح بخشـیدن بـه منظر شـهرها بـوده کـه بر اسـاس تفاوت رفتـاری انسـانها در فرهنـگ هـای مختلـف، متفـاوت می باشـند. انسـان با توجـه به موقعیـت، زمـان و توانایی هـای فیزیولوژیکی خـود بخشـی از ایـن اطلاعـات ارسـال شـده از اجزای شـکل شـهر را ادراک مـی کنـد. این پیام ها که توسـط حـواس انسـان دریافـت مـی گردنـد چنانچـه معنـای مشـترک در ذهـن انسـان داشـته باشـند، درک شـده، عینیـت یافتـه و لایه منظر شـهر را تشـکیل می دهند. در ایـن لایـه بخشـی از اطلاعـات محیـط بـه کیفیتـی مسـتقیما محسـوس تبدیل می شـود (پاکـزاد، ۱۳۸۵، ص ۱۰۱). حـس بینایـی بـه عنوان حس غالـب در این مرحلـه بیشـترین اطلاعـات را دریافـت کـرده و تقریبـاً هشـتاد درصـد اطلاعـات دریافتـی از طریـق این حس انجـام مـی گیـرد. (bartenbach,۲۰۰۹)

در زمـان تاریکـی شـب در انتقـال پیـام هایـی کـه از طریـق حـس بینایـی دریافـت مـی گردید، اختـلال به وجـود آمـده و لایـه منظـر شـهر بـه کمـک نـور قابـل ادراک مـی گـردد. در ایـن زمـان فیزیـک نور مشـخص مـی کند که منظر شـبانه شـهر بـرای چـه موضوعاتی، از چـه فاصلـه ای، بـه چـه شـکلی و بـرای چـه افرادی عینیـت یافتـه و لایـه منظر شـهری با اهداف مشـخص را متفـاوت و یـا مشـابه بـا روز خـود نمایان می سـازد. بـه عبارتـی دیگـر، منظـر شـهر در زمـان تاریکـی خود بـا سـناریوهای مختلـف بـه صحنـه تئاتری مبـدل می گـردد که اجـزای و شـخصیت های آن از طریـق نور به ایفـای نقش خود مـی پردازند. در مرحلـه بعد اطلاعات دریافـت شـده از محیط در ذهن مـورد تجزیه و تحلیل قـرار گرفتـه و انسـان بـر اسـاس ماهیت وجـودی خود کـه متشـکل از تجـارب، آموخته هـا، خاطـرات و طـرح واره هـای ذهنـی اش می باشـد بخشـی از این اطلاعات را در ذهـن خـود ثبـت کـرده، معنای معینی بـرای آنها بـه وجـود مـی آورد و تصویـر ذهنـی۷ خود را تشـکیل مـی دهـد. این تصویر ذهنـی می تواند در منظر شـبانه شـهر به کمک نور نسـبت بـه تصویر روز خـود، قوی تر شـده و ذهنیـت منسـجم تـری را بـرای افراد از شـکل

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

نمودار ۲. فرآیند ادراک منظرشبانه؛ ماخذ: نگارندگان.

شـهر تشـکیل دهد.

دکتـر کـورش گلـکار در مقاله‌ای تحت عنـوان «محیط بصری شـهر» روند تکاملی شـهر را بـه مثابه زنجیره‌ای متشـکل از چهـار حلقـه، کـه هـر حلقه الگـوی خاصی از مفهـوم منظـر شـهری را نمایندگی می کند، تشـبیه نموده اسـت:

۱. در مرحلـه نخسـت محیـط شـهری هندسـه و ویژگی هـای ملمـوس خود، نظیـر ویژگی هـای بصری، صوتـی، بـو و غیـره را در معرض حواس پنجگانه انسـان قـرار می دهـد، در ایـن مرحله اصطلاحاً محیط شـهری توسـط فـرد مـورد «ادراک» قـرار می گیـرد؛

۲. در مرحلـه دوم، محیـط شـهری توسـط فـرد مـورد «شـناخت» قـرار می گیـرد. در ایـن مرحلـه ذهن فرد بـر اسـاس داده هـای محیطـی، طرحـواره هـای ذهنی، تجـارب و خاطـرات قبلـی تصویری از محیط سـاخته و معنـای معینـی را بـه محیـط الصـاق می نماید.

۳. در مرحله سـوم، ذهن فرد بر اسـاس شـناختی که از محیـط به دسـت آورده و بـر مبنای فرآیندهـای تاثری و ارزیابانـه نسـبت بـه محیـط واکنـش مثبت یـا منفی پیـدا می نماید.

الگوهـای مختلفـی کـه تا کنـون مفهوم منظر شـهری بـه خـود گرفته انـد عبارتند از:

۱- منظر شهری آرایشی- تزئینی؛

۲- منظر شهری عملکردی- برنامه محور؛

۳- منظر شهری ادراکی- زمینه گرا؛

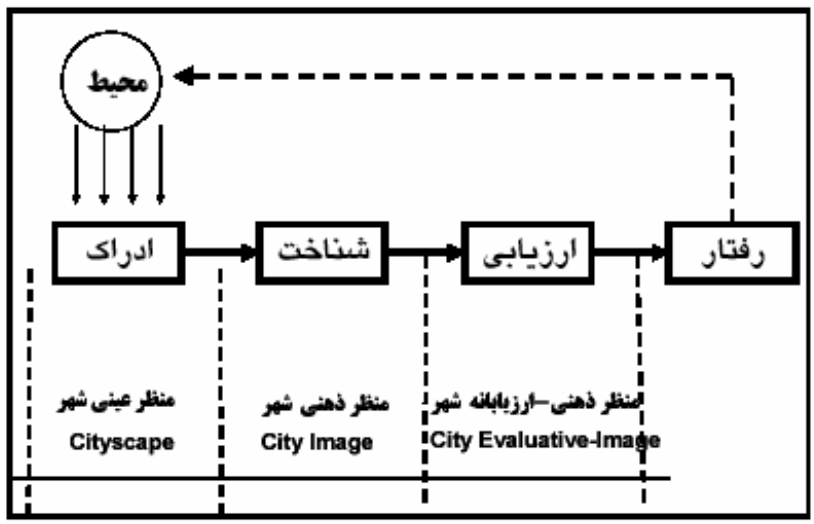
۴-منظر شهری پایدار (گلکار، ۱۳۸۷، ص ۱۰۲).

مفهـوم تصویر ذهنـی اولیـن بـار در رویکـرد ادراکـی- زمینه گـرا و در نظریـات پسـت مدرنیسـت ها مطـرح می شـود و «کیفیـت منظـر شـهری در ایـن دوره بـه مثابـه رویـدادی اسـت که در جریـان داد و سـتد میان خصوصیـات کالبـدی و محسـوس محیط از یک سـو و الگوهـا، رمزهـای فرهنگـی و توانایی هـای ذهنـی فـرد ناظـر از سـوی دیگر، شـکل می گیرد» (گلـکار، ۱۳۸۷، ص ۱۰۶).

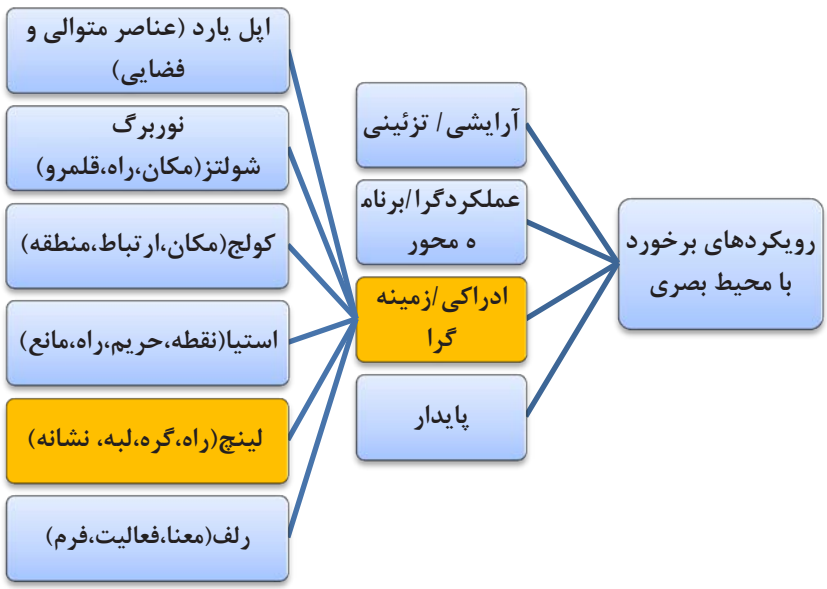
منظر شبانه زیباشناسانه

نظریه هـا و دیدگاه هـای متعـددی پیرامـون زیبایـی شناسـی در علـوم مختلف مطرح بـوده و همین موضوع آن را بـه یکـی از ناشـناخته تریـن نیازهـا تبدیـل کرده اسـت. بر طبـق نظریـه اطلاعـات، اطلاعات سـمانتیک یـک پیـام ذهـن انسـان را مشـغول کـرده و در مقابـل اطلاعـات زیبا شـناختی عواطف انسـان را مخاطب قرار مـی دهـد. براین اسـاس یک پیـام زمانی زیبایـی را القا می کنـد کـه پـرت اطلاعاتی کافی داشـته باشـد و این پـرت اطلاعاتـی آن قـدر باشـد کـه میـزان بداعـت آن یعنـی محتوا زیبا شـناختی آن حداکثـر دریافت ذهنی انسـان باشـد تـا گیرنـده مجبور به تشـکیل طـرح واره شـود و ذهـن اجباراً خـود را معطوف بـه ادراک بالاتری کنـد (گروتـر، ۱۳۸۸، ص ۹۶). میـزان بداعت بایسـتی در هـر سـطح ادراکـی کمی بیشـتر از ظرفیـت حداکثر دریافـت ذهـن باشـد. ارضـای حـس زیبایـی شناسـی - لااقـل تـا حـدی- زمانـی بـه دسـت مـی آیـد کـه ذهـن در مجموعـه ای از تحریـکات ظاهـراً غیـر منظم و مغشـوش موفـق بـه کشـف یـک نظـم نسـبی گـردد (گروتـر، ۱۳۸۸، ص ۹۷). این اطلاعات در منظر شـبانه

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

نمودار ۳. سیستم منظر شهری در فرایند تعامل انسان و محیط؛ ماخذ: گلکار، محیط بصری شهر.

نمودار ۴. رویکرد های برخورد با محیط بصری؛ ماخذ: نگارندگان.

از طریق حس بینایی درک شده و منظر شبانه زیبا را محصول هنری برانگیزاننده حواس انسان بخصوص حس بینایی تعریف می کنیم. محیطی که به تعبیر «سانتایانا» برای نظاره گر خود لذت بخش است و بار ارزشی مثبت آن بر گرفته از رویکرد اکولوژیکی ادراک انسان بوده و در ذات شیء یا رویداد می باشد (لنگ، به نقل از سانتایانا، ۱۳۸۳، ص ۲۰۸).

منظر شبانه شهر همانطور که ایمن بوده و امکان حضور انسانها را فراهم می سازد، بدنبال آن بایستی لذت بخش بوده و دارای ارزش های زیبا شناسی باشد. منظری که حس عمومی خوشایندی که برگرفته از راحتی و آسایش بصری است را برای استفاده کنندگان خود در زمان حضور در فضاهای شهری تامین می کند (casciani,۲۰۱۲). اهمیت

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

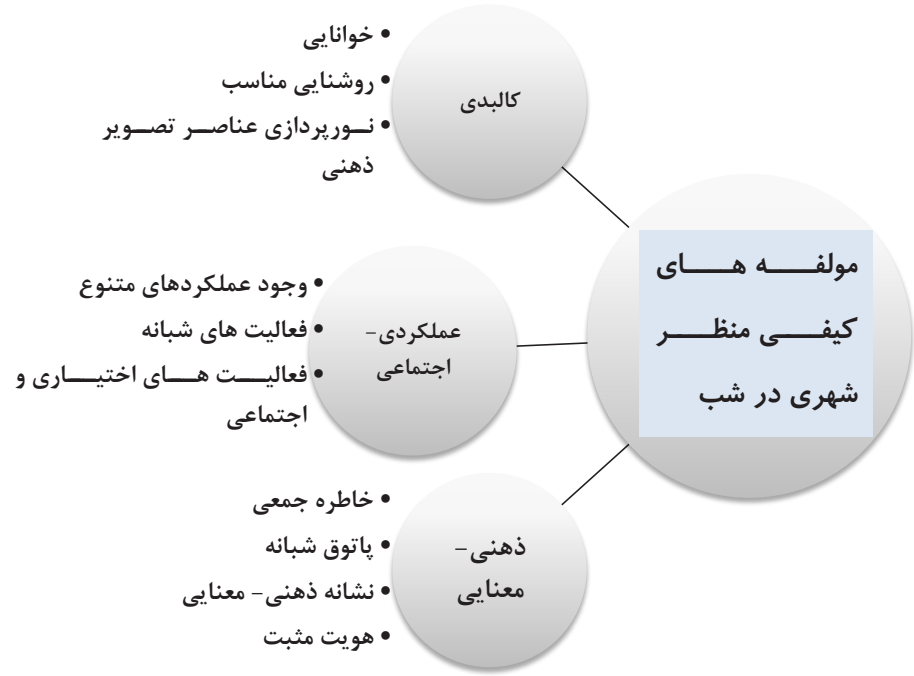
جدول ۱. عوامل سازمان دهنده تصویر ذهنی از دیدگاه نظریه پردازان رویکرد ادراکی- زمینه گرا؛ ماخذ: نگارندگان.

نظریه پردازان رویکرد ادراکی- زمینه گرا					
عوامل سازمان دهنده تصویر ذهنی	لینچ	اپل یارد	نوربرگ شولتز	دیوید استیا	کولج	رلف
	راه، گره، لبه، نشانه، حوزه	عناصر متوالی (راه،گره) عناصر فضایی (نشانه، حوزه، لبه)	مکان، راه ،قلمرو	نقاط، حریم ها راه ها موانع	مکان ها ارتباطات مناطق	معنا فعالیت فرم

تامین ایمنی در زمان تاریکی شب در عرصه های عمومی تا آنجا می باشد که بسیاری از حرفه مندان از روشنایی زمان شب، مشابه با نور روز صحبت کرده اند. موضوعی که کالن از نیاز به مهندسین برق و محاسبه میزان روشنایی توسط آنها و نبود نقطه کور در شب صحبت می کند (کالن، ۱۳۸۲)؛ به عبارت دیگر منظر شبانه اطلاعات کافی را در اختیار انسانها قرار داده تا آنها بدون ترس و واهمه به دریافت اطلاعات خود عکس العمل نشان داده و در فضا حضور پیدا کنند و این حضور انسانها باید با تامین نیاز زیباشناسی آنها همراه باشد. در منظر شبانه زیباشناسانه عناصر مصنوع امکان قرائت اطلاعات بصری برای مخاطبان فضا را فراهم ساخته و بدنبال آن استفاده کنندگان فضا استفاده ایمن و لذت بخش از فضا را تجربه می کنند (Jam,۱۹۶۵). استفاده لذت‌بخش از محیط در شب به معنی ایجاد فضایی صرفاً برای بازدید کنندگان نبوده و طرح نورپردازی موفق بایستی بتواند فضایی را خلق کند که به خوبی روشن (و نه افراطی روشن) باشد تا برای ساکنان آن مطلوب باشد (Jarvis and charnley,۲۰۱۲). از طرفی دیگر افراط و تفریط در نورپردازی می تواند در ایجاد تنش های حسی، افزایش اضطراب و نیز مشکلات جسمی ناشی از آن نقش بسیار مهمی داشته باشد و یک نورپردازی مناسب و منطقی می تواند در ایجاد محیط آرام و جذاب مشارکت کند. به نظر می رسد با تغییر نورپردازی بسیاری از مکان ها و فضاهایی که از آنها استفاده می گردد، نه تنها می توان آشفتگی مناظر شب را کاهش داد بلکه جنبه های سلامت انسان و آسایش او در منظر شب نیز تاکید نمود و تاثیر مثبت بر شیوه زندگی انسان مدرن داشت (امین زاده، ۱۳۸۷). برای رسیدن به این موضوع، مفهوم نورپردازی شهر چیزی فراتر از تنها نور پاشیدن به یک المان یا ساختمان شهری بوده و مفهوم نورپردازی در برگیرنده تمامی شهر یا منطقه شهری می باشد و این مفهوم می باید توسط ابزارهای نورپردازی معمارانه، بتواند طراحی هماهنگ و خوش آهنگ در درون خود و همچنین با کل ساختار نوری خلق کنند. در این مقیاس، موضوع تعامل محیط غیر کالبدی و طبیعی، نقش عناصر حیاتی مانند آب و درختان و نورپردازی آنها در کنار عناصر مصنوع و تعامل زیبای میان آنها موجب جذابیت محیط می شود (litcht,۲۰۰۲).

در فرآیند تدوین و تحلیل منظر شبانه زیباشناسانه می توان تمایزی میان نورهای عملکردی و نورهایی که با مقاصد زیبا شناسانه اجرا و طراحی شده اند قائل شد. همانطور که هدف عملکردی و زیباشناسانه نورپردازی حفظ هویت متمایز یک محیط و قلمرو

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

نمودار ۵. معیارهای ارزیابی تصویر ذهنی در شب؛ ماخذ: نگارندگان.

است، در تغییر نوع نور روز به شب، موضوع حفظ هویت نه تنها نباید از بین برود بلکه باید موکداً بر آن تاکید و تشدید نیز شود و هماهنگی و هارمونی این دو رویکرد در نورپردازی است که می تواند منظر شبانه با مولفه زیباشناسانه را پدیدار گرداند (bartenbach,۲۰۰۹).

راهبردهای طراحی سایه یکی از موضوعات اصلی مولفه زیبایی شناسی منظرشبانه می باشد. روی هم پوشانی سایه ها می تواند به اندازه میزان روشنایی در ایجاد حس مکان مهم و موثر باشد (Jarvis and charnley,۲۰۱۲). برای تامین این موضوع حس سه بعدی (شامل بیرون زدگی و تورفتگی) که موضوع سایه ها می باشند، بسیار مورد توجه قرار می گیرد. از آنجایی که معماری و طراحی شهری عمدتاً شامل توده و فضا می باشند، این موضوع یکی از اصول اصلی کار بوده و در طرح ها علاوه بر اینکه نماها نورپردازی می شوند، به عمق ها نیز باید تاکید شود (santen,۲۰۰۷). انتخاب صحیح تکنیک نورپردازی در این مرحله از کار بسیار مهم می باشد. تکنیک هایی که هر کدام با میزان شدت نور، جهت تابش نور و موقعیت منبع نوری شمایل متفاوتی را از نورپردازی جلوه گر می نمایند.

رنگ در منظر شبانه شهر

رنگ بخشی از ادراک بینایی می باشد که بتوان توسط مشاهده با یک چشم (و بدون حرکت آن) لکه‌ای مجرد از ساختارش را از لکه ای مجاور تمیز داد. در یک سبک با نظم پیچیده، در مقایسه با یک نظم ساده، رنگ به نسبت فرم از اهمیت بیشتری برخوردار است. به عبارت دیگر در یک پیام، اجزاء مربوط به رنگ بیشتر بخشی از اطلاعات زیباشناختی بوده و اجزاء وابسته به فرم بیشتر به بخش سمانتیک (تعبیری) آن هستند (گروتر، ۱۳۸۸، ص ۴۸۹). رنگ های متفاوت هر کدام دارای یک اثر ویژه روانی بر روی بیننده هستند و این اثر بیش از هر چیز تابع سه عامل است:

۱.اول مکانی که رنگ در آن بکار رفته است؛

۲.دوم فرهنگ و یا به عبارتی دیگر واحد مقیاس ذهنی و

۳.سوم عوامل اجتماعی- روانی که بر بیننده اثر دارند (گروتر، ۱۳۸۸، ص ۴۸۸).

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

رنگی که توسط نور ایجاد می شود نوعی از انرژی است و این انرژی بر عملکرد بدن، ذهن و احساسات انسان تاثیر گذار است. رنگ بر فعالسازی غشایی (موج های مغزی)، عملکرد دستگاه عصبی خود مختار (که سیستم داخل بدن را کنترل می کند) و فعالیت های هورمونی تاثیرگذار است و به دنبال آن رنگ احساسات زیبا شناسانه را بر می‌انگیزد (Vetch and Newsham,۱۹۹۸).

در نورپردازی فضاهای شهری، انتخاب صحیح رنگ نور و مکان آن و موضوعی که نیاز به رنگ های خاص دارند موضوع اصلی رنگ نور بوده تا بتوان تعادلی میان اتحاد و پیچیدگی نور و رنگ محیط ساخته شده بوجود آورده و به دنبال آن حس خوشایندی و دلپذیری عموم مردم را تامین کرد. بسیاری از روانشناسان معتقدند که ارتباط بین رنگ های مختلف و عکس العمل های احساسی در مردم، در نتیجه آموزه های فرهنگی می باشد. رنگ محیط ساخته شده در مقیاس های گوناگون معانی مختلفی دارند. این معانی اغلب تابعی از عرف رایج در جوامع هستند. مردم اگر در مورد مفاهیم عرفی حتی سابقه و شناخت روشنی نداشته باشند، بازهم آن را درک کرده و عرف و مفاهیم رنگ در جوامع مختلف متفاوت می باشد (لنگ، ۱۳۸۳، ص ۲۷۳).

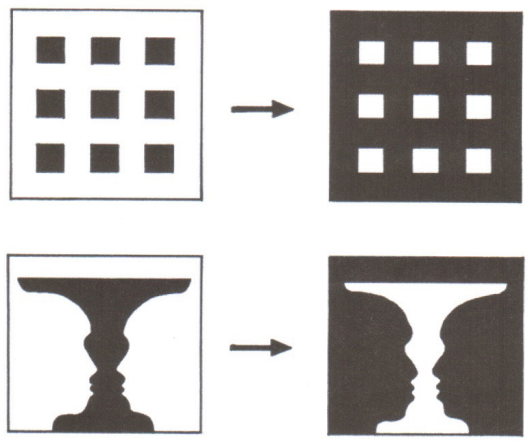
رنگ ها در فرهنگ های مختلف، نماد فعالیت ها و عملکردهای خاصی بوده و در منظر شبانه زیباشناسانه، استفاده مناسب از رنگ نور در هماهنگی و تعادل عملکرد فضا می باشد. از طرفی دیگر منظر شبانه زیباشناسانه در تقابل انعطاف پذیری با رنگ نور خود قرار می گیرد. این بدین معنی می باشد که منظر شبانه شهر به تجربیات مختلف انسان ها و احساسات آنها در زمان های مختلف احترام گذاشته و همراه با نیاز مخاطبان خود تغییر می یابد. نورپردازی و رنگ نور ویژگی برای منظر شبانه بوجود می آورند که همراه با نیازهای مخاطبانش قابل تغییر بوده و در طی زمان تجربه های متفاوتی از خود را به عینیت می رساند. تغییرات زمانی با دو مقیاس بیان می گردد. اولین مقیاس تغییرات دراز مدت و دومین، در کوتاه می باشد. بعضی از وقایع و رویدادها در طی فواصل زمانی طولانی رخ داده و نیازمند پیش بینی در زمان خاصی از سال یا ماه یا حتی هفته می باشند. به عنوان مثال یکبار در سال، تحویل سال نو و یا مراسم عزاداری خاصی اتفاق می افتد. نورپردازی و رنگ آن در فضاهای شهری می بایست در برابر این ایام انعطاف پذیر بوده و متناسب با نیاز شهروندان عینیت یابد. از طرف دیگر فضاهای شهری ماهیتا غیر منقول بوده و این انسان است که با حرکت در فضا آن را درک می کند. و از آنجایی که هر حرکتی نیز نیاز به زمان دارد، لذا تجربه فضاهای شهری نیازمند زمان بوده و بخشی از این بازه زمانی برای گذران اوقات فراغت انسانها در زمان تاریکی اتفاق افتاده و انسانها تا پاسی از شب در فضاهای شهری در حال رفت و آمد هستند. منظر شبانه شهر به کمک نور و رنگ آن شرایطی را فراهم می آورد تا از زمان شروع تاریکی تا پاسی از شب، بسته به نیاز استفاده کنندگان تجربه های متفاوتی را برای افراد عینیت ببخشاند.

عناصر مصنوع منظر شبانه زیبا شناسانه

موضوع اصلی عناصر مصنوع در منظر شبانه زیبا شناسانه احجام کالبدی و اندام واره هایی می باشد که ساختار فضاهای شهری را شکل داده اند. برای رسیدن به کیفیت زیبا شناسی، دستاوردهای معماری شامل تاکید بر سطوح شهر (کف خیابانها، ساختمان ها، بدنه های پلها و....)، اجزای مستقر در فضا (المان ها، مجسمه ها، مبلمان و ...)، جزئیات معمارانه در نماها و ارتباط آنها با مصالح ، فرم ها و موقعیت ابزارهای روشنایی موضوع اصلی کار می باشند. (casciani,۲۰۱۲) در این راستا جهت تامین کیفیت موردنظر در خصوص نماها و بدنه های شهری، همگرا کردن مناطق مختلف شهری که هرکدام مشخصات و خصوصیات معمارانه خود را دارند موضوع اول عناصر مصنوع منظر شبانه می باشند (Litcht,۲۰۰۲).

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

تغییـرات فرمی در دیدگاه مدرنیسـت، موجب تغییر در نماهای سـاختمانها شـده و اسـتفاده بیشـتر از شیشـه در آنهـا بـه عنـوان یکی از محصـولات معمـاری مدرن، موجب شـفاف شـدن بدنه های شـهری گردیده اسـت. ایـن موضـوع در شـب موجب شـده تا روشـنایی داخل بـه راحتـی به خـارج نیـز انتقال یابـد و وارونگی شـکل و زمینـه از طریـق دیوارهـای سـاختمان ها طـی روز با پنجره هـای روشـن زمـان تاریکـی، موجـب وارونگـی گشـتالت در شـب گـردد (نوباآشـی هـارا، ۱۳۹۱، ص۱۱۰). بـه عبـارت دیگـر، می تـوان بیان داشـت که منظر شـبانه شـهر ساختارشـکن بوده ودر زمان تاریکی ساختارشـکلی خـود را متفـاوت با روز خـود در معرض نمایـش قـرار مـی دهـد. ایـن رویـداد در منظـر شـبانه موجـب مـی گردد کـه نورپـردازی نمای سـاختمان ها شـامل دو پارامتـر گردنـد. اول نورهـای از داخـل بـه بیـرون و دوم نورهایـی کـه از بیـرون مـی تابنـد. منظر شـبانه زیباشناسـانه ترکیب بندی هماهنـگ برای این دو موضـوع را برقـرار کرده و شـهر زمانی زیبـا و جذاب مـی شـود که نور (به شـکل طبیعـی) از داخـل خانه ها و سـاختمانها بـه بیـرون تابیـده شـود. نور تابیده شـده

تصویر ۱. وارونگی شکل و زمینه در منظر شبانه شب نسبت به روز آن؛ ماخذ: نوباآشی هارا، ۱۳۹۱، ص ۱۱۱.

تصویر ۲. القای حس سه بعدی در بدنه های شهری از طریق نور تابیده شده از داخل به بیرون (url:1)

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

از داخل ساختمان ها به بیرون آنها در ترکیب با فضای خارجی که آن نیز نورپردازی شده است، خود به تنهایی کافی بوده تا بتواند جلوه ای زیبا از معماری را به تصویر بکشد، و این موضوع از طریق بدنه های شفاف با القای یک حس سه بعدی، زیبایی معماری ها را چند برابر کرده و با رویت فضای پشت نما، حس مکان را افزایش می دهد (santen,۲۰۰۷). در مورد نورپردازی از بیرون به نمای ساختمان قسمت هایی از ساختمان که مهم است و شمایل معمارانه دارند می توانند نورپردازی شوند. موضوع سایه اندازی در این مرحله بسیار موثر بوده و هر چقدر منابع نوری به ساختمان نزدیک تر باشد، امکان ایجاد سایه های عمیق که برانگیزاننده احساسات بیننده باشد بیشتر بوده و غنای بصری را افزایش می دهد. در این نوع نورپردازی کلیت نمای ساختمان حفظ شده و نورپردازی با تاکید بر جزئیات، نباید باعث حواس پرتی بیننده شود. در ساختمان هایی که در روز شفاف می باشند، نورپردازی شبانه آنها نبایستی به کلیت شفافیت آنها خللی وارد کرده و در طول شب نیز همانقدر شفاف ظاهرگردند. نورپردازی ساختمان باید متعادل باشد و در غیر این صورت ارتباط آن با محیط اطراف مختل خواهد شد. روشن کردن بیش از حد جزئیات نما نیز اطلاعات را مبهم و غیر قابل درک می کند و چنانچه از نورهای رنگی بیشتر از اندازه استفاده شود، نورپردازی خود باعث جلب توجه شده و معماری ساختمان مغفول واقع می شود.محل اتصالات نوری در نورپردازی ساختمان ها مهم بوده و بایستی در جایی نصب شوند که دیده نشده و حواس پرتی ایجاد نکند (Santen, ۲۰۰۷).

موضوع مورد توجه دیگر در عناصر مصنوع مولفه زیبا شناسانه منظر شبانه، امکانی می باشد که تکنولوژی جدید با اختراع انواع تجهیزات نوری برای نمایش جلوه های ویژه بوجود آورده است. بدنه های شهری خصوصاً عناصر نشانه‌ای مقیاس شهری شرایطی را فراهم می آورند که این بدنه ها در شرایط و زمان های خاص هیجان و لذت مردم را برانگیخته و تصاویر زیبایی را از خود به نمایش گذارند و در ذهن مردم به عنوان مناظر زیبای شبانه ثبت گردند. در منظر شبانه زیباشناسانه المان های روشنایی به عنوان عناصرمستقر در فضا مورد توجه می باشند. این المان ها از دو نظر قابل بررسی می باشند:

۱.اول موقعیت آنها نسبت به یکدیگر و جلوه ای که در روز از خود به نمایش می گذارند. این عناصر که در نور روز در لایه منظر به روشنی قابل ادراک هستند، باید هم از لحاظ معماری و هم از لحاظ موقعیت و زمینه خود هوشیارانه مورد استفاده قرار گیرند و به تعبیر کالن وحدت در مقیاس داشته و میزان رویت آنها و به جا بودنشان لحاظ گردد (کالن، ۱۳۸۲، ص ۱۴۴)؛ و

۲.موضوع دوم شکل نور، جهت و هندسه ای می باشد که روشنایی حاصل از این المانها پدیدار می سازند.

دیده نشدن منبع نوری، روشنایی یکنواخت حاصل از این منابع و ارتباط آنها در دید و توجه به خط تراز پرسپکتیو دید ناظر و هندسه نور تابیده شده می تواند تجارب زیبا شناسانه متفاوتی برای افراد به دنبال داشته باشد.

عناصر طبیعی منظر شبانه زیبا شناسانه

عناصر طبیعی منظر شهر عامل هویت طبیعی شهرها بوده و وجه تمایز یک شهر از شهر دیگر می باشد. این عناصر چنانچه با استفاده صحیح از رنگ نور، راهبردهای مناسب نور و سایه در کنار هم و همچنین تکنیک های نورپردازی، معمارانه و هنرمندانه نورپردازی شوند، می توانند مناظری آرامش بخش و زیبا خلق نمایند. آب یکی از عناصر طبیعی می باشد که زیبایی و خوشایندی منحصر به فردی به منظر شهر می افزاید. یک ساختمان نورپردازی شده با تمامی زیبایی خود، یک تصویر ثابت ایجاد می کند، ولیکن بستر آب جاری و یا ساختار آبنماها سرزندگی بوجود آورده و موجب می

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

گـردد تـا محیـط اطـراف فرحبخش شـود. نورپـردازی آبنماهـا زمانی زیبا می باشـند که پشـت زمینـه آنها تا حـد امـکان تاریک بـوده و خصوصـاً زمانی کـه نورهای مـورد اسـتفاده رنگـی باشـد ایـن جلـوه چنـد برابر می گـردد. میـدان هـای بـزرگ و بلوارهـای پهـن بهتریـن محیـط بـرای ایـن منظـور هسـتند. فـوران آب در هـوا نـور را جـذب کـرده و آن را بـه شـکل زیبایـی پراکنده مـی کنـد (Santen,۲۰۰۷).

تـوده هـای سـبز عناصـر طبیعی، موضـوع دیگـر مورد بحـث در مولفه زیبایی شناسـانه منظر شـبانه هسـتند. نورپـردازی مناسـب بایسـتی پاسـخگوی منظـر آنهـا بخصـوص ویژگـی هـا و رنـگ هـای گیاهـان موجـود باشـد. نورپـردازی ایـن فضاهـا بسـیار واجـد اهمیـت بـوده چـرا کـه از یـک طـرف نیـاز بـه دعـوت کنندگی مخاطـب بـه تامـل و مکـث و جذابیـت بخشـیدن بـه محیـط بـوده و از طـرف دیگر شـدت نورپـردازی بیش از حـد و کنتراسـت هـای دیـد در ایـن فضاهـا مـی تواننـد باعـث خیرگـی شـده و علـی رغـم اینکـه ایـن عناصـر سـطح مناسـبی از نورپـردازی و زیبایـی را دارا می باشـند، باعـث بوجـود آمـدن فضاهـای متـروک و غیرقابل اسـتفاده گردنـد (bartenbach, ۲۰۰۹). این لکه های سـبز کـه نیازمند توجه ویژه‌ای هسـتند، باید بعـد از غـروب نیز فعـال بوده و مـردم بدانند چه چیزی و در کجـا اتفـاق مـی افتد. در انتخاب نـوع گونه گیاهی نورپـردازی درختـان برگ ریز نسـبت بـه در ختان کاج و مخروطـی شـکل نورهای متفاوتی را نیـاز دارند و باید توجـه داشـت که همـه عناصر نبایـد نورپردازی شـوند. بـه عنـوان مثـال درختانـی که ظاهـر جـذاب و زیبایی را دارا می باشـند، می تـوان در تاریکـی قـرار داد و از آنهـا فقـط بـرای ظاهری شـبه گونه جهـت القای حس عمق، اسـتفاده کـرد. نورپردازی درختـان عموماً از کف زمیـن مـی باشـد و احتیاجـی به سـتون و پایـه ندارند، در نتیجـه این تکنیـک نورپردازی بـه جذابیت فضا می افزایـد و ترکیـب هنرمندانـه نـور و سـایه باعـث خلـق منظـری منحصـر به فـرد مـی شـود (Litcht,۲۰۰۲). توپوگرافی هـای شـاخص شـامل تپه هـا و یـا دره هـای شـهر، عناصر طبیعی دیگری می باشـند کـه می توانند جلوه هـای زیبایی برای منظر شـبانه بوجـود آورند. این عناصـر بـه دلیـل پسـتی بلندی هایـی کـه دارنـد و از دور قابـل رویت هسـتند، از طرفی قابلیت اسـتتار منبع نـور را داشـته و از طرفـی دیگـر موجـب پدیـد آمـدن تصاویـری بـا سـایه و عمق های متعدد شـده کـه ابهام انگیـز بـوده و جلـوه هـای زیبایـی را برای منظر شـبانه شـهرها پدید مـی آورند.

انسـان و فعالیـت هایـش در منظـر شـبانه زیبـا شناسـانه

از آنجایـی کـه تجربـه زیبـا شـناختی بایسـتی از تمام مقاصـد طراحـی بدسـت آیـد، حـس لـذت از ارضـای مجموعـه‌ای از ایـن مقاصـد حاصـل مـی شـود. بنابـر ایـن انسـان هـا لـذت را از محیطـی کسـب مـی کنند کـه سـاختار آن الگوهـای جـاری رفتـار و آسـایش فیزیولوژیکـی مـورد نیـاز آنهـا را در کنـار یکدیگـر بـه خوبـی تامین کنـد (جـان لنـگ،۱۳۸۳). در کنار حس لـذت تجربیات حسـی بـر گرفته از ویژگی هـای فرمی، حـس لـذت از پاسـخ به سـاختار یـک قـرارگاه رفتاری موضـوع دیگـر مـی باشـد کـه موجـب تجربـه زیبـا شناسـی برای اسـتفاده کننـدگان می گـردد. موضوعی کـه برگرفتـه از نظریـات رویکـرد تجربـی بـه زیبایـی شناسـی محیـط بـوده و در جنبـش هـای برگرفتـه از زیبایـی شناسـی فرمـی لحـاظ نمـی گردیـد. چنانچـه محیـط بسـتری را فراهـم آورد تـا نیازهـای انسـان در تمامـی سـطوح دیـده شـده باشـند آن محیـط بـرای مـردم لـذت بخـش و زیبـا خواهـد بـود. منظـر شـبانه فضاهـای شـهری هـر چقـدر نیازهـای زیبایی شناسـی فرمـی انسـانها را تامیـن کننـد ولـی خالـی از حضـور، هیاهو و فعالیت های انسـانی باشـند، انسـان ها میل به حضـور و مانـدن در آن فضاهـا را نداشـته و تجربـه زیبا شناسـی افراد را پاسـخگو نبوده اسـت. دیـدن تعاملات اجتماعی انسـانها در منظر شـبانه شـهر و قـرارگاه های رفتاری آن ها در سـطوح مختلف بر حسـب نیاز آنها از میـزان روشـنایی، همانقدر موضوع تجربه زیبا شناسـی از محیـط مـی باشـد که دیـدن بدنه هـای نورپـردازی

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

جدول ۲. جمع بندی اهداف و معیارهای منظرشبانه زیباشناسانه و نقش اجزای آن؛ ماخذ: نگارندگان.

مولفه	اهداف اصلی مولفه کیفی	نقش هر یک از عناصر منظر		
		عناصر مصنوع در منظر شبانه	عناصر طبیعی در منظر شبانه	فعالیت های انسانی در منظر شبانه
منظر شبانه زیبا شناسانه	• حضور ایمن و لذت بخش در عرصه های عمومی • تامین حس عمومی خوشایندی (well _ being) • تامین آسایش و راحتی محیطی • مطلوب برای هم استفاده کننده و هم بازدیدکننده • نورپردازی معمارانه و خلق طرح هماهنگ و خوش آهنگ در درون خود و همچنین با کل ساختار نوری • تعامل میان محیط طبیعی و مصنوع در منظر شبانه • جلوگیری از افراط و تفریط در نورپردازی و ایجاد محیطی آرام و جذاب • کمک به سلامت و آسایش انسان با جلوگیری از آشفتگی منظر شبانه • هماهنگی و هارمونی بین نورهای عملکردی و زیبا شناسانه در ایجاد هویت متمایز • تاکید بر بعد سوم به کمک بکارگیری استرانژی سایه در نورپردازی ها • استفاده از رنگ نور مناسب با آگاهی از سواد بصری رنگ شناسی و تاثیر آن بر احساسات انسان • تاثیرپذیری از آموزه های فرهنگی در انتخاب رنگ نور • ایجاد تعادل میان اتحاد و پیچدگی نور و رنگ و عناصر منظر • تقابل انعطاف پذیر مابین رنگ نور و منظر شبانه شهر	• تاکید بر دستاوردهای معماری شامل کف خیابان ها، نماها، پل ها،...و همچنین اجزا مستقر در فضا مانند المانها، مجسمه ها، مبلمان و ... • توجه به جزئیات نماها و ارتباط مصالح، فرمها و موقعیت ابزار روشنایی • همگرا کردن مناطق مختلف شهری با خصوصیات معماری مقاومت و اتخاذ راهبرد واحد • ایجاد حس دلپذیری (openness) در نورپردازی ساختمان ها • عدم استفاده از نورهای متنوع وبدون فکر و ایده • توجه به وارونگی گشتالت در شب و ایجاد هماهنگی وهارمونی نورهای داخل بنا و نورپردازی های از خارج بنا و القای حس سه بعدی • استفاده از عمق درنماها برانگیزاننده حس بیننده • حفظ کلیت نمای ساختمان در نورپردازی و جلوگیری از تاکید فقط بر جزئیات نما • جلوگیری از بین رفتن شفافیت روز نماها بوسیله نورپردازی نامناسب در بدنه های شفاف • تعادل در نورپردازی نماها • جلوگیری از نورپردازی با رنگ های بسیار متنوع • انتخاب محل مناسب منبع نوری و دیده نشدن آن • ایجادهیجان و لذت بااستفاده از تکنولوژیهای نورپردازی عناصرشناخته ای درمقیاسهای خاص سال • توجه به المانهای روشنایی و وحدت و مقیاس آنهادر روز و شکل نور، جهت نور و هندسه نورآن ها درشب • توجه به موقعیت و خط تراز دید ناظر و منابع نوری	• تاکید بر عناصر هویت طبیعی شهر در منظر شبانه • خلق مناظری آرامش بخش و زیبا از طریق نورپردازی معمارانه عناصر طبیعی • بکارگیری راهبردی ریتم سایه و نور درنورپردازی عناصر طبیعی • استفاده از عنصر آب و تاکید بر ویژگی سر زندگی آن در نورپردازی • توجه به رنگ نور استفاده شده برای گیاهان با توجه به گونه آنها • توجه به گونه گیاهی در انتخاب موقعیت و جهت و تکنیک نورپردازی • استفاده از درختان با ظاهر جذاب و زیبا در تاریکی در برابر سایر درختان • نورپردازی شده برای القای حس عمق و سرزندگی • استفاده از تکنیک های متنوع جهت نورپردازی گیاهان مختلف در یک محیط • ایجاد تصاویر با عمق و سایه زیبا در توپوگرافی های خاص شهر مثل تپه ها و دره ها.	• حس لذت برگرفته از تجربه زیبا شناختی در پاسخ به یک قرارگاه رفتاری • دیدن حضور، هیاهو و تعاملات اجتماعی انسانها و قرارگاه های رفتاری آنها در منظر شبانه شهر • تامین سطوح مختلف روشنایی برای انجام فعالیت های متنوع در قلمروهای رفتاری مختلف در فضاهای شهری • تعیین حد و مرز برای انجام فعالیت های مختلف با قلمروهای متفاوت از طریق نورپردازی و تکنولوژی های جدید

مدیریت شهری
فصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۴۱ زمستان ۹۴
No.41 Winter 2015

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

شـده زیبـا، توقـع انسانهاسـت. تعامـلات اجتماعـی که هـر کدام بسـته به نـوع قلمـروی رفتاری خـود نیازمند سـطوح مختلـف از روشـنایی بـوده و تامیـن حـدود مختلـف روشـنایی موجب شـکل گیـری ایـن تعاملات اجتماعـی و بدنبـال آن حضـور پذیـری انسـانها مـی گردد.

نتیجه گیری و جمعبندی

یکـی از مولفـه ای کیفـی منظـر شـبانه شـهر، مولفـه زیبایـی شناسـی آن می باشـد. عناصـر منظـر شـبانه شـهر شـامل عناصر مصنـوع، عناصر طبیعـی و فعالیت هـای انسـانی مـی تواننـد هرکـدام شـرایطی را فراهـم آورنـد تـا حـس زیبایـی شناسـی انسـانها در زمـان تاریکی شـب و در لایه منظر شـهر در زمان پرسـه زدن هـای شـبانه و گذرانـدن اوقـات فراغـت تامین شـده و بدنبال آن تصویر ذهنی مطلوب از شـب شـهر در ذهن افـراد ثبـت گردانند. در جدول ذیل اهـداف و معیارهای اصلـی مولفـه زیبایی شناسـی منظر شـبانه و نقش هر یـک از عناصـر منظـر شـبانه شـهر به صـورت خلاصه بیـان گردیده اسـت.

منابع و مآخذ

امین زاده، بهناز (۱۳۸۷) نورپردازی شـهری و نقش آن در طراحی مناظر شـفابخش، مجموع مقالات نخسـتین همایـش نورپردازی شـهری، سـازمان زیباسـازی شـهر تهران.

بـل، سـایمون (۱۳۸۶) منظـر الگـو، ادراک و فراینـد، ترجمـه: امین زاده، بهنـاز، تهران، چاپ دوم، انتشـارات دانشـگاه تهران.

پاکـزاد، جهانشـاه (۱۳۸۵) مبانـی نظـری و فرآینـد طراحـی شـهری، وزارت مسـکن و شهرسـازی، تهـران

پاکزاد، جهانشاه (۱۳۸۶) سـیر اندیشه ها در شهرسازی (۲) از کمیـت تـا کیفیـت، شـرکت عمـران شـهرهای جدید.

پاکـزاد، جهانشـاه (۱۳۸۹) سـیمای شـهر و آنچه کوین لینـچ از آن می فهمیـد، صـص ۱۶۹- ۱۴۹، مقالاتـی در بـاب معمـاری طراحـی شـهری، چـاپ دوم، تهران، انتشـارات آرمان شـهر.

حبیب، فرح (۱۳۹۱) جسـتارهای شهرسازی، انتشارات دانشـگاه آزاد اسـلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران.

حبیبـی، رعنـا سـادات (۱۳۸۷) تصویرهـای ذهنـی و مفهـوم مکان، نشـریه هنرهـای زیبا، شـماره ۳۵، صص ۵۰-۳۹.

رلـف، ادوارد (۱۳۸۹) مـکان و بی مکانـی، ترجمـه: محمـدی، محمـد رضا، تهـران، انتشـارات آرمان شـهر.

قربانی نیـا، آرزو (۱۳۸۹) بررسـی الگوهـای برنامه ریزی کارکردهـای اجتماعـی شـبانه در فضاهـای عمومـی شـهری، پایـان نامـه کارشناسـی ارشـد شهرسـازی، دانشـکده هنـر و معمـاری، دانشـگاه تربیـت مـدرس.

کارمونـا، متیـو (۱۳۸۸) مکان هـای عمومـی فضاهـای شـهری، ترجمـه: قرائـی، فریبـا، تهـران، دانشـگاه هنر.

کالـن، گـوردون (۱۳۷۷) گزیـده منظر شـهری، ترجمه منوچهـر طبیبیان، انتشـارات دانشـگاه تهران.

گروتـر، یـورک (۱۳۸۸) زیبایی شناسـی در معمـاری، جانشـاه پاکزاد، مرکز چاپ و انتشـارات شـهید بهشتی، تهران

گِل، یان (۱۳۸۷) زندگی در فضاهای میان سـاختمان ها، ترجمه: شصتی، شیما، تهران، سـازمان جهاد کشاورزی.

گِل، یـان (۱۳۸۹) فضاهـای عمومـی و زندگـی جمعی، ترجمـه: غفـاری، علـی، تهـران، مرکز چاپ و انتشـارات دانشگاه شـهید بهشتی.

گلـکار، کـوروش (۱۳۸۸) بازنگـری در سـیمای شـهر، فصلنامـه صفـه، شـماره ۳۴، ص ۷۵

گلـکار، کـوروش (۱۳۸۸) محیط بصری شـهر، فصلنامه علـوم محیطـی، سـال پنجـم، شـماره چهـارم، صـص ۱۴۴-۹۵

لنـگ، جـان (۱۳۸۳) آفرینـش نظریـه معمـاری، علیرضاعینـی فـر، انتشـارات دانشـگاه تهـران.

لنگ، جـان (۱۳۸۳) نظریه معمـاری، ترجمه: عینی فر، علی رضا، تهران، چاپ دوم، انتشـارات دانشـگاه تهران.

لینـچ، کویـن (۱۳۸۷) سـیمای شـهر، ترجمـه: مزینی، منوچهـر، تهـران، چـاپ هشـتم، انتشـارات دانشـگاه تهران.

یوشـی، نوبا آشـی هـارا (۱۳۹۱) زیبایی شناسـی منظر،

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]

ترجمـه فـرح حبیب، انتشـارات دانشـگاه آزاد اسـلامی، واحد علـوم و تحقیقـات تهران.
دریایـی، نازیـلا (۱۳۸۶) زیبایـی شناسـی در فـرش دسـتباف ایـران، مرکـز ملـی فـرش ایـران.
--- (۱۳۸۰) روشـهای پاکسـازی نمای شهری: سازمان زیباسازی شـهرداری تهران.
ظهرابی، مرتضی (۱۳۸۰) پروژه برنامه ریزی اسـتراتژیک، سازمان زیباسـازی شهر تهران.
گروتـر، یورگ کـورت (۱۳۸۸) زیبایی‌شناسـی در معماری: ترجمـه جهانشـاه پاکـزاد و عبدالرحمـن همایـون: دانشـگاه شـهید بهشـتی.
Bartenbach, Christian(2009), "Creation of Light Milieus"
Casciani, Daria (2012), "ELSE,Experience Of Lighting Sustainability In The Environment",cumulus, Helsinki
Jarvis, Tom, and Charnley, Megan (2012): "In The Shade:Lighting Local Urban Communities"
Licht, fordergermenschaft (FGL) (2002): "Urban Image Lighting" ,Booklet 16, Information On Lighting Application, Frankfurt:
Santen, christa van(2007), Light Zone City,light planning in the urban context, Birkhäuser Architecture; 1 edition
Veitch,J. A,and Newsham, G. R. (1998), Determinats of lighting quality, State of the science, Journal of the Illuminating Engineering Society
William.M.C.Lam (1965) The Lighting Of Cities, McGraw-hill
URL:1:http://www.chillhour.com/img/photo/night_windows_in_collages/night_windows_1.jpg

[Downloaded from ijurm.imo.org.ir on 2026-11-01]